

กระบวนการเรียนรู้สู่การพัฒนาตนแบบองค์รวมของนักศึกษาพยาบาล*

Learning Process for the Holistic Self-Development of Nursing Students*

บทความวิจัย

บุญทิศา สุวิทย์* เพ็ญศิริ จิระเดชากุล**
ศิริยุภา พูลสุวรรณ*** ทศนีย์ ทองประทีป****
R.N., M.S.N., Ed.D., R.N., M.S.N., Ph.D.,
R.N., M.S.N., Ed.D., R.N., M.S.N., D.S.N.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาตนแบบองค์รวมของนักศึกษาพยาบาล รวมทั้งกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การพัฒนาตนแบบองค์รวม การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิทยาการสร้างทฤษฎีฐานรากตามแนวสร้างสรค์นิยม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ระดับลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งมีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 20 คน ประกอบด้วยนักศึกษาพยาบาลที่มีคุณลักษณะของการพัฒนาตนแบบองค์รวม จำนวน 15 คน และอาจารย์พยาบาลที่สนับสนุนการพัฒนาตนแบบองค์รวมของนักศึกษาจำนวน 5 คน และสังเกตกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษาทั้งที่เป็นทางการในห้องเรียน และไม่เป็นทางการศึกษาข้อมูลจากบันทึกประจำวันของนักศึกษา รวมทั้งศึกษาเอกสารหลักสูตรและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า เมื่อนักศึกษาเข้ามาสู่การเรียนรู้ในสาขาการพยาบาลมีเงื่อนไขและกระบวนการที่ทำให้นักศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงอันนำไปสู่การพัฒนาตนแบบองค์รวมที่สำคัญคือมีเงื่อนไขดังนี้ การที่สถาบันการศึกษาพยาบาลเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ การมีหลักสูตรและกระบวนการทัศน์ในการจัดหลักสูตรภายใต้ฐานคิดแบบองค์รวม การที่ตัวนักศึกษาสามารถพัฒนาจากภายในตน และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่นและสรรพสิ่งรอบตัว และมีกระบวนการที่สำคัญคือ การฝึกปฏิบัติที่ได้สัมผัสสถานการณ์จริง การบูรณาการความรู้จากในตำราและชีวิตจริง การคิดนอกเหนือเหตุผลเพื่อเข้าใจคน เข้าใจตน การปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างเพื่อการเรียนรู้ และการสะท้อนย้อนคิดเพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

คำสำคัญ : กระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาตนแบบองค์รวม นักศึกษาพยาบาล

*Corresponding Author อาจารย์ประจำภาควิชาการพยาบาลอายุรศาสตร์-ศัลยศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์เกื้อการุณย์ มหาวิทยาลัย
กรุงเทพมหานคร soowit_wa@hotmail.com

**ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาพื้นฐานของการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

***ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

****คณบดีคณะพยาบาลศาสตร์เกื้อการุณย์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานคร

หน่วยงานที่สนับสนุนทุนสำหรับการวิจัย : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (Graduate School, Srinakharinwirot University)

Abstract

The purpose of this research was to study the holistic self-development of nursing students and the learning process of the holistic self-development. Based the study on the constructive grounded theory as the research methodology, the in-depth interviews were given to 20 key informants purposefully chosen on two key attributes: students with the characteristics of holistic self-development (15 nursing students); and instructors who supported the holistic self-development of the nursing students (5 nursing instructors). The nursing students' learning process was observed under both formal classroom setting and informal outside classroom activities. Their daily log of experiences and diaries, curriculum and related materials were also studied.

The research findings indicated that there had existed the conditions and processes contributing to the holistic self-development of students enrolling in the Nursing Science program. These conditions were: using the nursing institutions as the learning community; deploying holistic-based paradigm and approach in curriculum planning; internalizing the students' capability for self-development as well as promoting their skills in interacting and collaborating with others and environment. The processes were: inculcating the student practice in real-life activities, the integration of both theoretical and practical knowledge; transcendental thinking for the understanding of self and others; learning through interaction with people; and developing reflexive thinking for improvement and changes.

Keywords: Learning Process, Holistic Self - Development, Nursing Students

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนามนุษย์คือเป้าหมายสูงสุดของการศึกษา โดยในการพัฒนามนุษย์ไม่ควรที่จะมุ่งพัฒนาแบบแยกส่วนที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเพียงด้านใดด้านหนึ่ง แต่ควรมองมนุษย์ในฐานะที่เป็นองค์รวม (ประเวศ วะสี, 2536 : 1) ซึ่งการพัฒนาตนแบบองค์รวมของมนุษย์หรือบุคคลนั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงความเชื่อมสัมพันธ์กันระหว่างมิติต่าง ๆ ของบุคคล ความเชื่อมสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลกับบุคคลอื่นและสรรพสิ่งรอบตัว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ที่จะช่วยสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาตนได้อย่างสมดุล และสามารถดำรงชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของสังคม หรืออยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างพึ่งพาอาศัยและเกื้อกูลซึ่งกันและกันได้

สำหรับการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัยพบปัญหาในการจัดการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาในด้านต่าง ๆ ที่สำคัญดังนี้ คือ ด้านผู้สอน ผู้สอนมักสอนเป็นแบบบรรยายคือ ถ่ายเทความรู้ในลักษณะให้ผู้เรียนเลียนแบบ ในกระบวนการเรียนการสอน

มุ่งเน้นการท่องจำเพื่อสอบมากกว่าการเน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง อีกทั้งยังไม่สามารถทำให้ผู้เรียนรักที่จะเรียนรู้ได้ เน้นวิชาการภาคทฤษฎีมากกว่าการปฏิบัติ ขาดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความเป็นจริง (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2543 : 44-46; คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้, 2543 : 2-3) มุ่งเน้นผลิตบัณฑิตเชิงปริมาณ ขาดการเชื่อมโยงกับการปฏิบัติงานในชีวิตจริง (อัมพร พงษ์กังสนันท์, 2551 : 14) และมีครูจำนวนน้อยมากที่สอนโดยยึดหลักผู้เรียนสำคัญที่สุดได้ดี (วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์, 2553 : 77) ในส่วนด้านผู้เรียนพบว่าผู้เรียนยังบกพร่องในด้านการมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี ความอดทน ความอดทน และความริเริ่มสร้างสรรค์ และสำหรับด้านหลักสูตรพบว่า ยังคงมุ่งสอนให้ผู้เรียนเชี่ยวชาญเฉพาะสาขา หลักสูตรการเรียนการสอนลอกเลียนมาจากตะวันตกมากเกินไป รวมทั้งยังขาดความพร้อมของระบบการตรวจสอบ ศึกษาและวิเคราะห์เกี่ยวกับความเหมาะสมและคุณภาพของหลักสูตร (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2543 :

44-46) การศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพียงเครื่องประดับภายนอกที่บุคคลให้ความเชื่อถือ แต่ไม่ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมิติทางด้านจิตใจของผู้เรียน และไม่ได้ทำหน้าที่ในการนำเอาศักยภาพที่อยู่ในตัวบุคคลออกมาพัฒนาให้เต็มที่ นำเอาศาสตร์ไปเป็นเพียงเทคนิค ไม่ได้นำไปเป็นปัญหาที่ทำให้เข้าใจเรื่องทั้งหมดและเชื่อมต่อกันได้ (ประเวศ วะสี, 2553 : 28-53; ประเวศ วะสี, 2545 : 29-30) จึงถึงเวลาแล้วที่ระบบการศึกษาควรจะต้องก้าวข้ามออกจากแนวคิดหรือกระบวนทัศน์เดิมในการจัดการศึกษาเพื่อที่จะสามารถแก้ไขปัญหการศึกษาได้ ดังที่นายแพทย์ ดร.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ ได้อ้างถึงคำกล่าวของไอน์สไตน์ที่ว่า “เราไม่อาจจะแก้ปัญหายโดยวิธีการที่มีรากฐานเดียวกับวิธีคิดที่เป็นต้นเหตุของปัญหาได้” เพราะถ้าเรายังติดอยู่กับฐานคิดแบบเดิม จะทำให้มองไม่เห็นกรอบหรือข้อจำกัดของศาสตร์หรือวิทยาการที่ยึดถืออยู่ ส่งผลให้ไม่สามารถขยายกรอบของแนวคิดหรือมุมมองออกไปให้กว้างขึ้นได้ (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ, 2550 : 43)

ในส่วนของการศึกษาพยาบาลก็นับว่าเป็นผู้เรียนกลุ่มหนึ่งที่ยังคงอยู่ในระบบการศึกษาในกระแสหลักดังกล่าวด้วยเช่นกัน และการที่นักศึกษาพยาบาลจะสามารถปฏิบัติตามปรัชญาของการศึกษาพยาบาลและจรรยาบรรณวิชาชีพได้อย่างมีความสุขและมีความสุขภายในตนเองได้นั้น นักศึกษาจึงจำเป็นต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยให้เกิดความเจริญงอกงามภายในตนเพื่อเข้าสู่การเป็นพยาบาลวิชาชีพอย่างสมบูรณ์ โดยมีสุขภาวะที่ดีและมีการพัฒนาตนแบบองค์รวม ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาตนแบบองค์รวมของนักศึกษาพยาบาล ซึ่งยังไม่มีการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้มาก่อน แม้ว่าในทางการพยาบาลจะมีแนวคิดเกี่ยวกับการมองมนุษย์ในฐานะที่เป็นองค์รวมมายาวนานแล้ว แต่ก็ยังเป็นมุมมองในมิติของการให้การดูแลผู้ป่วยอย่างองค์รวม ไม่ใช่มิติทางการศึกษาที่มุ่งสนใจไปที่ตัวผู้เรียนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาคตนแบบองค์รวม ทั้งนี้ นักศึกษาพยาบาลเป็นผู้เรียนที่ต้องมีวุฒิภาวะทั้งทางด้านการรู้คิดและจิตใจ อารมณ์ เนื่องจากต้องปฏิบัติงานกับชีวิตมนุษย์ ซึ่งบางครั้งอาจต้องเผชิญปัญหาที่มีความขัดแย้งหรือซับซ้อน การเข้าถึงปัญหาที่แท้จริงของนักศึกษา รวมทั้งได้รู้ถึงกระบวนการเรียนรู้ของ

นักศึกษาที่สามารถพัฒนาตนได้อย่างเป็นองค์รวม จึงนับว่าเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาพยาบาลอย่างยิ่ง เนื่องจากสามารถนำความรู้ที่ได้มาเป็นแนวทางในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตร และจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้สู่การพัฒนาคตนแบบองค์รวมของนักศึกษา ซึ่งจะสามารถตอบสนองได้ตรงกับความต้องการของนักศึกษาได้อย่างแท้จริง อันจะนำไปสู่การพัฒนาตนของนักศึกษาแต่ละคน ณ บริบทนั้น ๆ และก้าวไปสู่บทบาทการเป็นพยาบาลวิชาชีพที่มีความสมดุลแบบองค์รวม เพื่อสามารถให้การพยาบาลผู้ป่วยอย่างเป็นองค์รวมได้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการพัฒนาตนแบบองค์รวมของนักศึกษาพยาบาล รวมทั้งกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การพัฒนาตนแบบองค์รวม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้ใช้แนวคิดของกระบวนทัศน์แบบปฏิฐานนิยมเพื่อเผยให้เห็นถึงการจัดการเรียนรู้แบบแยกส่วนในระบบโรงเรียนโดยทั่วไปในช่วงก่อนที่ผู้เรียนจะเข้ามาศึกษาในสถาบันการศึกษาพยาบาล และใช้กระบวนทัศน์แบบองค์รวมและทฤษฎีของซินนอทท์ (Sinnott, 2009) ซึ่งกล่าวถึงการเรียนรู้ที่นำไปสู่การเชื่อมโยงภายในตน เชื่อมโยงกับผู้อื่นและเชื่อมโยงกับสิ่งเหนือสามัญวิสัย เป็นแนวคิดในการศึกษากระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาคตนแบบองค์รวมของนักศึกษาพยาบาล ทั้งในช่วงเวลา ก่อนที่นักศึกษาจะเข้ามาเรียนในสาขาการพยาบาล และเมื่อเข้ามาสู่การศึกษาในสาขาการพยาบาล โดยในแต่ละช่วงเวลาผู้วิจัยมีแนวทางในการศึกษาใน 3 ประเด็นหลัก คือ 1) การศึกษาฐานคิดอันเป็นที่มาของการกำหนดกระบวนการเรียนรู้ 2) กระบวนการเรียนรู้ และ 3) การพัฒนาตัวตนของผู้เรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสร้างทฤษฎีฐานรากตามแนวสร้างสรรค์นิยม (Constructivist

grounded theory) โดยมีรายละเอียดของการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. พื้นที่ในการศึกษา (Field)

ในการเลือกพื้นที่ในการศึกษา เนื่องจากในงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาถึงกระบวนการเรียนรู้สู่การพัฒนาตนแบบของครุฑของนักศึกษาพยาบาลที่มีกระบวนการเรียนรู้ทั้งในภาคทฤษฎี และปฏิบัติบนคลินิก และแหล่งฝึกต่าง ๆ รวมทั้งมีการใช้ชีวิตร่วมกันอยู่ในหอพักของสถาบัน ผู้วิจัยจึงเลือกสนามในการวิจัยคือ คณะพยาบาลศาสตร์แห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นสถาบันผลิตพยาบาลมานานกว่า 58 ปี อีกทั้งผู้วิจัยได้สัมผัสกับกระบวนการเรียนรู้ในสถาบันแห่งนี้ทั้งในบทบาทที่เคยเป็นนักศึกษาพยาบาลจนกระทั่งอยู่ในบทบาทของการเป็นอาจารย์พยาบาล จากประสบการณ์ดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยได้มองเห็นถึงปรากฏการณ์ของการพัฒนาตนแบบของครุฑของนักศึกษาพยาบาล

2. การเข้าสู่พื้นที่ศึกษา

ผู้วิจัยได้พูดคุยกับนักศึกษาพยาบาลและอาจารย์พยาบาลที่สอนและให้การดูแลนักศึกษาทั้งในชั้นเรียน บนคลินิก รวมถึงแหล่งฝึกต่าง ๆ และในขณะที่นักศึกษาอยู่ที่หอพักเพื่อศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้นซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการนำข้อมูลกลับมาทำแนวคำถาม (Guideline) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth interview) คำถามมีลักษณะเป็นปลายเปิดแบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งแนวคำถามนี้ส่วนหนึ่งได้จากการศึกษาเอกสารที่ได้นำมากำหนดเป็นกรอบความคิดในการวิจัย และจากการได้เข้าไปพูดคุยกับผู้รู้ในเบื้องต้นนี้ ทำให้ผู้วิจัยสามารถพัฒนาแนวคำถามให้มีความละเอียด และสอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษาได้มากยิ่งขึ้น รวมทั้งได้ให้นักศึกษาเขียนบันทึกประจำวันเกี่ยวกับการเรียนรู้ของตนเองในแต่ละวันอีกด้วย

3. การเก็บข้อมูล

การศึกษารั้วนี้เก็บข้อมูลระหว่างเดือนมกราคม 2554 ถึงเดือนสิงหาคม 2555 โดยใช้การเก็บข้อมูล 4 วิธี คือ 1) การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก 2 กลุ่ม ซึ่งประกอบไปด้วย นักศึกษาพยาบาล และอาจารย์พยาบาลของคณะพยาบาลศาสตร์ โดยใช้แนวคำถามที่พัฒนาขึ้นภายใต้กรอบความคิดของงานวิจัย และใช้วิธีการ

บันทึกเทปในการสัมภาษณ์ 2) ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นอาจารย์พยาบาลอยู่ในพื้นที่ที่ศึกษาจึงสามารถสังเกตสภาพทั่ว ๆ ไปของการเรียนรู้ของนักศึกษา ทั้งในระหว่างการเรียนรู้ที่เป็นไปตามหลักสูตรและในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ เช่น ขณะอยู่ในหอพักนักศึกษา 3) ศึกษาจากเอกสารหลักสูตรและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ และ 4) เก็บข้อมูลจากบันทึกประจำวันของนักศึกษาพยาบาล สำหรับการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักจะเป็นการเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี (Theoretical sampling) (Charmaz. 2006: 107) โดยเป็นการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักตามกรอบความคิดในการวิจัยที่มุ่งสะท้อนถึงกระบวนการเรียนรู้แบบองค์รวมสู่การพัฒนาตนแบบของครุฑของนักศึกษาพยาบาล ซึ่งมีกระบวนการเรียนรู้ทั้งในภาคทฤษฎี และการฝึกปฏิบัติการพยาบาลท่ามกลางสถานการณ์แวดล้อมที่มีความหลากหลาย รวมถึงการดำเนินชีวิตอยู่ในหอพัก ผู้วิจัยจึงได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มแรกซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักไว้อย่างกว้าง ๆ คือเป็นนักศึกษาพยาบาลที่มีคุณลักษณะของการพัฒนาตนแบบของครุฑ โดยมีความเชื่อมโยงมิติต่าง ๆ ภายในตนได้อย่างสมดุล และมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและสรรพสิ่งได้เป็นอย่างดี ได้แก่ แสดงออกถึงความมั่นใจในตนเอง มีความเข้มแข็งทางอารมณ์ และการแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสม สนใจที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและสรรพสิ่งแวดล้อม และปฏิบัติการพยาบาลด้วยความมีเมตตา กรุณา เต็มใจให้ความช่วยเหลือผู้อื่นในฐานะเพื่อนมนุษย์ เป็นต้น รวมทั้งต้องเป็นนักศึกษาที่ยินดีให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็นและความรู้สึกในการให้สัมภาษณ์เชิงลึกในครั้งนี้ และเมื่อสัมภาษณ์นักศึกษาพยาบาลที่มีลักษณะดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยก็ได้ดำเนินการสัมภาษณ์อาจารย์พยาบาลคณะพยาบาลศาสตร์ ซึ่งเป็นอาจารย์ที่นักศึกษากล่าวเชื่อมโยงถึงต่อไป

ทั้งนี้การเก็บข้อมูล การสร้างมโนทัศน์ และการหาความเชื่อมโยงระหว่างมโนทัศน์ได้ดำเนินไปเรื่อย ๆ จนผู้วิจัยแน่ใจว่าแม้จะวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มขึ้นอีกก็ไม่ช่วยในการปรับเปลี่ยนมโนทัศน์ และข้อสรุปเชิงทฤษฎีที่มีอยู่ได้ หรืออีกนัยหนึ่งคือ ทฤษฎีถึงจุดอิ่มตัวแล้ว (Theoretical saturation) (นาภรณ์ หะวานนท์. 2539 : 105-106; Charmaz. 2006: 113) กระบวนการเก็บข้อมูลจึงยุติลง

4. ข้อพิจารณาด้านจริยธรรม

ในการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการตามหลักจริยธรรม โดยก่อนดำเนินการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ขออนุมัติจาก คณะอนุกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคนของคณะพยาบาล ศาสตร์ ได้รับอนุมัติ ณ วันที่ 26 ธันวาคม 2554 เมื่อผ่านการรับรองแล้วจึงดำเนินการเก็บข้อมูล และในขณะที่เก็บข้อมูลผู้วิจัยได้ชี้แจงแก่ผู้ให้ข้อมูลหลักถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยได้รับการยินยอมเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และได้ขอความร่วมมือในการดำเนินการสัมภาษณ์ รวมทั้งอธิบายว่า ข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดถือเป็นความลับ ซึ่งไม่ส่งผลเสียต่อผู้ให้ข้อมูลแต่อย่างใด เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลรู้สึกปลอดภัยและ ยินดีให้ข้อมูล

5. การวิเคราะห์และการตีความข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดคือ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต การศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและบันทึกประจำวันของนักศึกษา โดยผู้วิจัยได้ ทำการสร้างมโนทัศน์เชิงทฤษฎี (Theoretical coding) ซึ่งเป็นการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างข้อมูลกับทฤษฎี โดยข้อมูลที่มีอยู่เป็นจำนวนมากจะถูกนำมาจัดหมวดหมู่ ตามคุณสมบัติ (Properties) ดังนั้นการวิเคราะห์ข้อมูล จึงต้องอาศัยการตีความ (Interpretation) จากนั้นจึง เชื่อมโยงมโนทัศน์ต่าง ๆ ในรูปของข้อความที่แสดงความ เกี่ยวพันกันระหว่างมโนทัศน์ ในการเชื่อมโยงมโนทัศน์ต้อง คำนึงถึงเงื่อนไข (Condition) และบริบท (Context) ของ ความเกี่ยวพันระหว่างมโนทัศน์ด้วย เมื่อเชื่อมโยงมโนทัศน์ ต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว จะนำไปสู่การสร้างข้อเสนอ (Proposi- tions) และข้อสรุปเชิงทฤษฎี (Theoretical generaliza- tion) ในที่สุด

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงกระบวนการ เรียนรู้ของนักศึกษา ก่อนที่จะเข้ามาเรียนพยาบาล ในสาขาการพยาบาล และเมื่อเข้ามาสู่ในสาขาการพยาบาล ซึ่งมีเงื่อนไขและกระบวนการที่ทำให้นักศึกษาเกิดการ เปลี่ยนแปลงอันนำไปสู่การพัฒนาตนแบบองค์รวมที่สำคัญ ดังนี้

การเรียนรู้ในโรงเรียนทั่วไป

การเรียนรู้ในระบบโรงเรียนที่นักศึกษาพยาบาล เคยผ่านมาก่อนเข้ามามีการศึกษาในสาขาพยาบาลได้ สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการที่ตนที่อยู่เบื้องหลังการจัดการ ศึกษาในโรงเรียนว่าเป็นแบบปฏิฐานนิยมที่มีมุมมองเกี่ยวกับ ความจริง ความรู้ว่าเป็นความจริงแท้ แน่นนอนตายตัว และเป็นสากล โดยยอมรับและเชื่อถือความจริง ความรู้เฉพาะที่ ผ่านการพิสูจน์ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และ มองว่าความรู้ต่าง ๆ สามารถแยกออกเป็นส่วนย่อย ๆ เพื่อ ศึกษาหรือพัฒนาเป็นความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาได้ กระบวนการที่ตนดังกล่าวจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลต่อการ จัดการศึกษาในระบบโรงเรียน โดยระบบโรงเรียนพยายาม จัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ตามที่ผู้สอนถ่ายทอด และมอบหมายให้ผู้เรียนกระทำตาม ที่ผู้สอนกำหนด เพื่อไปสู่เป้าหมายที่ครูผู้สอนหรือระบบ วิทยาลัยต้องการ

การเรียนรู้ในสถาบันการศึกษาพยาบาล

การเรียนรู้ในสาขาการศึกษาพยาบาลมีลักษณะ ของกระบวนการเรียนรู้ที่แตกต่างไปจากระบบโรงเรียนโดย ทัว ๆ ไป โดยนักศึกษาพยาบาลได้มีโอกาสเรียนรู้ทั้งใน ชั้นเรียนและนอกชั้นเรียนจากหอพักและแหล่งฝึกปฏิบัติ ต่าง ๆ ซึ่งสามารถเรียนรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและ สิ่งต่าง ๆ รอบข้าง นักศึกษาจึงสามารถเรียนรู้และเชื่อมโยง สู่การปรับสมดุลภายในตนอันนำไปสู่การพัฒนาตนเองใน ทุก ๆ ด้านอย่างเป็นองค์รวม ทั้งนี้กระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การพัฒนาตนแบบองค์รวมของนักศึกษาพยาบาลมี เงื่อนไขและกระบวนการที่สำคัญดังนี้

สถาบันการศึกษาพยาบาล

สถาบันการศึกษาพยาบาลนับได้ว่าเป็นชุมชน แห่งการเรียนรู้ เนื่องจากนักศึกษาพยาบาลสามารถเรียนรู้ ได้ตลอดเวลาภายใต้สภาวะแวดล้อมของการศึกษาพยาบาล โดยการเรียนรู้ของนักศึกษาเกิดขึ้นทั้งในสถานศึกษาที่มี ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ ห้องกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งหอพัก ที่เป็นทั้งที่พักอาศัย แหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเป็นสถานที่ เรียนรู้การดำเนินชีวิตประจำวันในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

อีกด้วย นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งความหวังและกำลังใจที่สำคัญของนักศึกษา โดยนักศึกษามักได้พลังใจจากเพื่อน และครูอาจารย์ที่อยู่หอพักร่วมกัน ซึ่งในขณะที่นักศึกษาอยู่หอพักมักมีกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ของนักศึกษาและครูอาจารย์อยู่เสมอ ๆ เช่น การทำบุญ ตักบาตร การออกกำลังกาย การร่วมงานพิธี และกิจกรรมในโอกาสวันสำคัญต่าง ๆ นอกจากนี้ นักศึกษายังสามารถเรียนรู้ได้จากนอกสถานศึกษา เช่น แหล่งฝึกภาคปฏิบัติที่มีทั้งโรงพยาบาล ศูนย์สาธารณสุข ชุมชน ฯลฯ ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมาเป็นพื้นที่ในการเรียนรู้ที่เอื้อให้นักศึกษามีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและบริบทแวดล้อมได้เป็นอย่างดี เงื่อนไขเหล่านี้จึงช่วยให้นักศึกษามีการเรียนรู้ที่ขยายกว้างออกไปจากชั้นเรียน และเปิดโอกาสให้นักศึกษามีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้น จึงนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การพัฒนาตนของนักศึกษาทั้งในด้านสติปัญญา ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ รวมถึงการอยู่ร่วมกับบุคคลและสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ อย่างสุขสมดุ

หลักสูตรและกระบวนการทัศน์ในการจัดหลักสูตร

การศึกษาในสาขาทางการพยาบาลมีทั้งความเป็นศาสตร์และศิลป์ภายใต้ฐานคิดของภาวะสุขภาพองค์รวมที่เน้นการมองบุคคลแบบองค์รวม และสามารถให้การพยาบาลอย่างครอบคลุมแบบองค์รวมได้ จากกระบวนการทัศน์ดังกล่าวจึงส่งผลให้หลักสูตรมีเป้าหมายมุ่งสู่การพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม กล่าวคือ เป้าหมายไม่ได้มุ่งเน้นเฉพาะการแข่งขันกับภายนอกแต่เพียงอย่างเดียว หลักสูตรและความรู้มีลักษณะขยายกว้างออกไปโดยยอมรับความรู้ทั้งในเชิงวิชาการและประสบการณ์ที่ได้จากการปฏิบัติ รวมถึงประสบการณ์ชีวิต ส่วนของการเรียนรู้ก็ให้ความสำคัญกับทั้งการเรียนรู้ในชั้นเรียน และนอกชั้นเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้ลงมือทำซึ่งเห็นผลว่าสามารถนำไปใช้ได้จริง รวมทั้งช่วยเอื้ออำนวยให้นักศึกษาได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและบริบทต่าง ๆ และในส่วนของ การประเมินผลก็มุ่งการพัฒนาปรับปรุงและเติมเต็มในส่วนที่ขาดไปในแต่ละบุคคลมากกว่าจะเทียบเคียงกับผู้เรียนคนอื่น ๆ

ตัวนักศึกษาพยาบาล

สำหรับตัวนักศึกษาเองนับว่าเป็นบุคคลสำคัญที่ เป็นผู้สร้างให้เกิดการพัฒนาตนขึ้นทั้งจากความรู้ภายในตน จากการเชื่อมโยงกับผู้อื่น ๆ และสิ่งอื่น ๆ รอบข้าง รวมถึงความเชื่อ ความศรัทธา และสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนขยายมุมมองของตนให้เปิดกว้าง พร้อมรับฟังผู้อื่น และสะท้อนย้อนคิดสู่ภายในตน นักศึกษาจึงเรียนรู้ทั้งจาก มุมมองของตนและจากมุมมองของผู้อื่น ทำให้สามารถแก้ไข จัดการปัญหาต่าง ๆ ให้ผ่านพ้นไปได้ด้วยดี และสามารถพัฒนาตนได้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา และในส่วนของความ รู้สึกในทางบวกที่มีต่อการเรียนรู้ เช่น ชอบเนื้อหาวิชา ชอบครูผู้สอน มองเห็นถึงคุณค่าของการเรียนรู้นั้น ๆ ว่านำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ฯลฯ ก็นับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้นักศึกษาไปสู่การพัฒนาตนเองได้

บุคคลรอบข้างและบริบทแวดล้อม

ในส่วนบุคคลรอบข้างที่ช่วยเอื้อให้นักศึกษาพยาบาลเกิดการเรียนรู้ที่สำคัญคือ ผู้สอนซึ่งรวมถึงครูผู้สอนในชั้นเรียนและแหล่งฝึกปฏิบัติต่าง ๆ พยาบาลที่ปฏิบัติอยู่ในแหล่งฝึก เพื่อน ๆ รุ่นพี่ รุ่นน้อง ผู้ป่วยญาติผู้ป่วยพ่อแม่ บุคคลในครอบครัว ฯลฯ เนื่องจากบุคคลเหล่านี้ล้วนเป็นผู้ที่มีประสบการณ์แตกต่างกันไป ซึ่งล้วนแต่มีประโยชน์ต่อการเรียนรู้และการพัฒนาตนของนักศึกษา และนอกจากผู้สอนจะให้ความรู้กับนักศึกษาแล้วยังให้กำลังใจ และให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ เพื่อให้นักศึกษาก้าวไปสู่เป้าหมายได้สำเร็จ และในส่วนของสิ่งแวดล้อมถือได้ว่าทุก ๆ ที่คือแหล่งส่งเสริมการพัฒนาตนของนักศึกษาพยาบาลทั้งในชั้นเรียน นอกชั้นเรียน แหล่งฝึกงานต่าง ๆ หอพักที่นักศึกษาอาศัยอยู่ ฯลฯ เนื่องจากการดำเนินชีวิตในแต่ละวันเป็นประสบการณ์ที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น รอบตัวการเรียนรู้จึงเกิดขึ้นได้อยู่เสมอ

สิ่งที่เป็นกำลังใจ ความเชื่อ และความศรัทธา

สิ่งที่เป็นกำลังใจ ความเชื่อถือ และความศรัทธาของนักศึกษาพยาบาล เช่น สิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ความหวัง ความเชื่อ ศาสนา พระเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ฯลฯ เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยเอื้อต่อการเรียนรู้ กล่าวคือ ช่วยให้นักศึกษามีความมั่นคง สมดุล โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านจิตใจ อารมณ์ และ

จิตวิญญาณ เมื่อนักศึกษาต้องประสบกับความทุกข์และปัญหาต่าง ๆ นักศึกษาอาจต้องการที่พึ่งทางใจ หรือปฏิบัติตามความเชื่อของตนเพื่อช่วยให้เกิดพลังใจที่เข้มแข็ง ซึ่งบุคคลแวดล้อมตัวนักศึกษามีความเข้าใจ ยอมรับได้ และไม่ขัดแย้ง จึงช่วยส่งเสริมให้นักศึกษาเข้าใจถึงความเป็นองค์รวมของชีวิต และเกิดความสุขทางใจได้

ทั้งนี้หากมีเงื่อนไขดังกล่าวยังขาดแล้วมีกระบวนการที่นำไปสู่การเรียนรู้แบบองค์รวม ก็จะทำให้ให้นักศึกษาเกิดการพัฒนาตนแบบองค์รวมได้ ซึ่งพอสรุปกระบวนการที่สำคัญได้ดังนี้

กระบวนการที่นำไปสู่การเรียนรู้

การเรียนรู้ในสาขาการพยาบาลมีกระบวนการที่เกิดขึ้นทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน รวมถึงการใช้ชีวิตในหอพัก และประสบการณ์ชีวิตซึ่งนำไปสู่การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนอย่างเป็นองค์รวม สรุปได้ดังนี้คือ

การฝึกปฏิบัติ : การสัมผัสสถานการณ์จริง

การฝึกปฏิบัติบนหอผู้ป่วยและแหล่งฝึกงานต่าง ๆ ได้รับการให้ความสำคัญอย่างมากสำหรับการศึกษาศาพยาบาล เนื่องจากการฝึกปฏิบัติช่วยให้นักศึกษาได้มีประสบการณ์ตรงที่สามารถสัมผัสถึงจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึกของนักศึกษา เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นพยาบาลวิชาชีพที่เข้าใจความเป็นมนุษย์ และสามารถให้การดูแลผู้ป่วยหรือผู้ใช้บริการได้อย่างเป็นองค์รวม การฝึกปฏิบัติจึงเป็นกระบวนการที่ช่วยให้นักศึกษาได้เปิดมุมมองในการมองโลกที่กว้างขึ้น จากการมีโอกาสได้สัมผัสชีวิตจริงทั้งของผู้ป่วย ญาติผู้ป่วยหรือผู้ที่ดูแลผู้ป่วยและบุคคลอื่น ๆ ทำให้นักศึกษาเข้าใจถึงธรรมชาติชีวิตมนุษย์ที่มีทั้งทุกข์และสุข มีเกิด แก่ เจ็บ ตาย มีความเชื่อ ความศรัทธา ฯลฯ ทำให้นักศึกษาเกิดความเข้าใจตนเองและผู้อื่น นักศึกษาจึงมีความเมตตา กรุณา และเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีของแต่ละบุคคล

การบูรณาการความรู้จากในตำราและชีวิตจริง

ในส่วนการสร้างสรรคความรู้ของนักศึกษาพยาบาลมักเกิดขึ้นจากการเชื่อมโยงบูรณาการความรู้อันหลากหลายทั้งจากในตำรา นอกตำรา และการดำเนินชีวิตสู่การสร้างความรู้ใหม่ ทั้งจากการรับมาแล้วนำไปปฏิบัติโดยปรับให้เหมาะสมกับบริบทจนกระทั่งสามารถนำไปสู่การ

ต่อยอด ขยายผล หรือนำไปใช้ในครั้งต่อ ๆ ไป

การคิดนอกเหนือเหตุผลเพื่อเข้าใจคน เข้าใจตน

นักศึกษาพยาบาลมักตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ โดยคิดพิจารณา ทบทวน ไตร่ตรองด้วยตนเอง และคำนึงถึงความคิดเห็นของผู้อื่นด้วย เนื่องจากในการเรียนรู้สาขาการพยาบาลนักศึกษาต้องมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและบริบทแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา ทั้งการเรียนรู้ในชั้นเรียน การเรียนกลุ่มย่อย การฝึกปฏิบัติที่ต้องเกี่ยวข้องกับทั้งผู้ร่วมวิชาชีพ ผู้ป่วย ญาติผู้ป่วย ฯลฯ รวมถึงการอาศัยอยู่ในหอพักร่วมกัน และนักศึกษามักมีมุมมองว่าทุกความคิดเห็นล้วนเป็นประโยชน์ นักศึกษาจึงตัดสินใจหรือหาทางแก้ไขปัญหาโดยใช้ทั้งเหตุผลและอารมณ์ความรู้สึกของทุกคนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนในการตัดสินใจ

การปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างเพื่อการเรียนรู้

สำหรับนักศึกษาพยาบาลการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง เช่น เพื่อน ๆ ครู อาจารย์ ผู้ป่วย ญาติผู้ป่วย และคนอื่น ๆ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุก ๆ แหล่งเรียนรู้ทั้งในชั้นเรียน นอกชั้นเรียน แหล่งฝึกต่าง ๆ รวมทั้งหอพัก อาศัย และการดำเนินชีวิตประจำวันของนักศึกษา ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์ในแนวราบโดยเปิดมุมมองให้กว้างออกไปท่ามกลางบรรยากาศของความเข้าใจระหว่างกัน ช่วยส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์และการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้กระบวนการที่ช่วยให้นักศึกษาพยาบาลเกิดการเปลี่ยนแปลงความคิด ความเชื่อ ที่เสมือนการเปิดประตูออกนอกกรอบมุมมองหรือโลกทัศน์ใหม่ซึ่งแตกต่างไปจากเดิม ก็คือกระบวนการของการเรียนรู้ที่นักศึกษาร่วมมือร่วมใจกันเพื่อไปสู่เป้าหมายร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสะท้อนความคิด ความรู้สึก ซึ่งช่วยทำให้เกิดการคิดที่ขยายออกไปทั้งในแนวกว้างและแนวลึกโดยมีฐานคิดทั้งในแง่ของเหตุผล อารมณ์ ความรู้สึกทั้งของตนเองและผู้อื่นมามีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งทำให้นักศึกษาตระหนักถึงความสำคัญหรือปัญหาของผู้อื่น และปัญหาของสังคมในวงกว้างมากกว่าการมองเห็นเพียงปัญหาหรือความต้องการของตนเอง

การสะท้อนย้อนคิดเพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

ในการศึกษาพยาบาลมีการเรียนรู้ในลักษณะที่มีการรับฟังความคิดเห็นระหว่างกัน คิดร่วมกัน ปฏิบัติร่วมกัน

มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันแบบแนวราบในบรรยากาศที่เป็นกันเอง เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ทบทวนความคิด การปฏิบัติและประสบการณ์ที่ผ่านมาจึงส่งผลให้นักศึกษาเกิดการสะท้อนคิด ทบทวน ไตร่ตรองภายในตน จึงสามารถมองเห็นข้อดี ข้อด้อยของตน และวางแผนในการพัฒนาตนต่อไปได้

กระบวนการทัศน์ของนักศึกษาพยาบาล

สำหรับกระบวนการทัศน์หรือมุมมองในการมองโลกของนักศึกษาพยาบาลก็เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ นักศึกษามองความจริง ความรู้ต่างไปจากเดิม โดยมองความจริง ความรู้ว่าเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน ตายตัว แต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์ของนักศึกษาเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งต่าง ๆ นักศึกษาพยาบาลมักมีมุมมองว่าความจริง ความรู้มีทั้งที่ดำรงอยู่ มีอยู่ตามธรรมชาติ และที่มนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้น นอกจากนี้นักศึกษายังมีความเชื่อว่าแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกันจากพื้นฐานทางครอบครัว โรงเรียน ศาสนา ความเชื่อ พื้นที่อาศัย วัฒนธรรมท้องถิ่น ประเพณีปฏิบัติ ความสนใจส่วนตัว พื้นฐานองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิม ฯลฯ จึงทำให้นักศึกษามองความจริง ความรู้ในมุมมองที่เปิดกว้างและยอมรับในความแตกต่างหลากหลายของบุคคลและสรรพสิ่งรอบตัว

การพัฒนาตนแบบองค์รวม

จากเงื่อนไขและกระบวนการดังกล่าวจึงส่งผลให้นักศึกษาพยาบาลเกิดการพัฒนาดนแบบองค์รวมในที่สุด โดยนักศึกษาจะเกิดการเชื่อมโยงภายในตน เชื่อมโยงกับบุคคลอื่น และสิ่งอื่น ๆ ซึ่งนำมาสู่การสร้างสมดุลในตนเอง ทำให้มีความเข้มแข็ง มั่นคงภายในตนในทุก ๆ มิติ นักศึกษาจึงเกิดการพัฒนาทั้งในด้านสติปัญญา ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม จิตวิญญาณ รวมทั้งการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและบริบทแวดล้อม การพัฒนาดนดังกล่าวจึงมีความเป็นองค์รวมที่ไม่หยุดนิ่ง และยังคงมีการพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากนักศึกษายังคงเรียนรู้ท่ามกลางสรรพสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่ตลอดเวลา

การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาเรื่อง “กระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การพัฒนาตนแบบองค์รวมของนักศึกษาพยาบาล” แสดงให้เห็นถึงเงื่อนไขและกระบวนการที่ต่างออกไปจากทฤษฎีของซินนอทท์ ซึ่งผู้วิจัยนำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษากล่าวคือ กระบวนการที่นำไปสู่การเรียนรู้ของซินนอทท์ที่สำคัญคือ การคิดแบบหลักการใช้เหตุผลเชิงรูปแบบ และการปฏิสัมพันธ์เพื่อการเรียนรู้ซึ่งประกอบไปด้วย การเรียนรู้แบบร่วมมือ การเรียนรู้โดยใช้การสนทนา และการสะท้อนความคิด ความรู้สึก โดยกระบวนการเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นในกระบวนการเรียนรู้ของสาขาการพยาบาล แต่ผลการศึกษาจากข้อมูลของนักศึกษาพยาบาลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักและอาจารย์พยาบาลพบว่า ยังมีกระบวนการสำคัญที่ทฤษฎีของซินนอทท์ไม่ได้กล่าวถึงคือ การฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง และการบูรณาการความรู้จากในตำราและชีวิตจริง ซึ่งนับว่าเป็นลักษณะเฉพาะที่เกิดขึ้นในกระบวนการเรียนรู้ของสาขาการพยาบาล เนื่องจากการเรียนรู้ในภาคทฤษฎีและปฏิบัติทั้งในชั้นเรียนนอกชั้นเรียนแหล่งฝึกปฏิบัติต่าง ๆ รวมทั้งการอาศัยอยู่ในหอพัก และการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งสามารถนำไปสู่การพัฒนาตนแบบองค์รวมของนักศึกษาพยาบาลได้ กล่าวคือ นักศึกษามีความมั่นใจในตนเอง มีความเข้มแข็งทางอารมณ์และการแสดงออกที่เหมาะสม สามารถจัดการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ มีมุมมองที่กว้างขึ้น สนใจที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ผู้จัดการศึกษาและผู้สอนควรเข้าใจในความแตกต่างของผู้เรียน เข้าใจความรู้สึกผู้เรียน และเปิดโอกาสหรือสนับสนุนให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งต่าง ๆ รอบข้าง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแท้จริง
2. กระบวนการเรียนรู้ทั้งในและนอกชั้นเรียนควรได้รับการให้คุณค่าหรือความสำคัญ โดยไม่ถูกบดบังด้วยการยอมรับเพียงการเรียนรู้ความรู้ในเชิงวิชาการเท่านั้น

3. ผู้จัดการศึกษาควรปรับเปลี่ยนจากการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในเพียงมิติเดียว เช่น ด้านสติปัญญา หรือเพื่อการมีอาชีพที่ตอบสนองต่อสังคมมาสู่การให้ความสำคัญกับการพัฒนามนุษย์ในทุก ๆ มิติอย่างเป็นองค์รวม ทั้งในด้านสติปัญญา ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม จิตวิญญาณ และมีปฏิสัมพันธ์กับสรรพสิ่ง เพื่อสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

4. จากผลการศึกษานำไปเป็นแนวทางในการสนับสนุนเงื่อนไข คือ ในแง่ของสถาบันการศึกษาควรสนับสนุนให้สถาบันการศึกษามีลักษณะของชุมชนแห่งการเรียนรู้ มีหลักสูตรและกระบวนการทัศน์ในการจัดหลักสูตรที่มีฐานคิดแบบองค์รวม ในส่วนของผู้สอนควรสนับสนุนให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างและบริบทแวดล้อม รวมทั้งสิ่งที่เป็นกำลังใจ ความเชื่อ และความศรัทธา ซึ่งช่วยให้ นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ และมีความมั่นคงทางภาวะจิตใจ อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อันนำไปสู่การพัฒนาตนแบบองค์รวมของผู้เรียน เช่น การฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง การบูรณาการความรู้จากในตำราและชีวิตจริง การคิดนอกเหนือเหตุผลเพื่อเข้าใจตนเองและเข้าใจผู้อื่น การมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างเพื่อการเรียนรู้ และการสะท้อนย้อนคิดเพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเปิดมุมมองของตน รับฟังผู้อื่นอย่างเข้าใจ พร้อมเรียนรู้จากบุคคลและบริบทรอบตัว ก่อให้เกิดความเข้มแข็งภายในตน สามารถแก้ไขปัญหาด้วยตนเองได้ และเกิดการพัฒนาดนแบบองค์รวมได้ในที่สุด

5. ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษากระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การพัฒนาตนแบบองค์รวมในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เรียนในสาขาวิชาหรือกลุ่มอื่น ๆ ศึกษาเงื่อนไขและกระบวนการอื่น ๆ ที่ช่วยสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาดนเพื่อการพัฒนาตนอย่างต่อเนื่องต่อไป

เอกสารอ้างอิง

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ (2550). *องค์กรไม่ใช่เครื่องจักร (Living Organization) : การบริหารจัดการกระบวนการทัศน์ใหม่*. นนทบุรี : มิติกราฟิก.

คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). *การปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

ทบวงมหาวิทยาลัย. (2543). *รายงานวิจัยเอกสารเรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในระดับปริญญาตรี*. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.

ทองปาน บุญกุล และคณะ (2555). ผลของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนต่อความสามารถในการถ่ายโยงความรู้และความสามารถในการปฏิบัติงานของนักศึกษาพยาบาล. *วารสารพยาบาลทหารบก*. 13(2), 28-37.

ประเวศ วะสี. (2536). *องค์รวมแห่งสุขภาพ ทศนะใหม่ เพื่อคุณภาพแห่งชีวิตและการบำบัดรักษา*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกลบอลคิมทอง.

_____. (2545). *ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคน ศักยภาพแห่งความสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

_____. (2553). *ธรรมชาติของสรรพสิ่ง : การเข้าถึงความจริงทั้งหมด*. กรุงเทพฯ : กรีนปัญญาญาณ.

ปราณี อ่อนศรี, และสายสมร เฉลยกิตติ. (2556). การจัดการเรียนรู้ทางการพยาบาลเพื่อสร้างความสุข : บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 14 (1), 8-16

นางพิมล นิมิตรอนันท์ และทินกร จังหาร. (2555). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความยึดมั่นผูกพันต่อวิชาชีพพยาบาลของนักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์สุขภาพและพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยคริสเตียน. *วารสารพยาบาลทหารบก*. 13(2), 60-71.

นภาพรณี หะวานนท์. (2539). ทฤษฎีฐานรากทางเลือกในการสร้างองค์ความรู้ ใน *พัฒนศึกษาศาสตร์ศาสตร์แห่งการเรียนรู้และถ่ายทอดการพัฒนา*. กรุงเทพฯ : แปลนโมทิฟ.

วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. (2553). *ปฏิรูปการศึกษา แนวคิดและข้อเสนอแนะ*. กรุงเทพฯ : วศิระ.

- สายสมร เฉลยกิตติ และคณะ. (2547). การศึกษาความพึงพอใจในคุณภาพชีวิตนักเรียนพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลทหารบก. *วารสารพยาบาลทหารบก*. 5(2), 70-78.
- อัมพร พงษ์กัสนนันท์. (2551). ปฏิรูปการศึกษาทศวรรษที่ 2 ภารกิจสร้างคุณภาพการศึกษาให้สังคมไทย. *วารสารการศึกษาไทย*. 5(51): 14-16.
- อรรรรณ จุลวงษ์. (2556). การเตรียมพร้อมทางการพยาบาลของวิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก. *วารสารพยาบาลทหารบก*. 14(1), 1-7.
- Charmaz, K. (2006). *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide through Qualitative Analysis*. London: SAGE Publications.
- Sinnott, J. D. (2009). Cognitive Development as the Dance of Adaptive Transformation: New- Piagetian Perspectives on Adult Cognitive Development in *Handbook of Research on Adult Learning and Development* . Smith, M. C. & DeFrates-Densch, N. New York: Taylor & Francis.